

Vanjska politika Republike Hrvatske kao male države

Šupe, Anita

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:095913>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički sveučilišni studij

Sigurnosna politika Republike Hrvatske

Anita Šupe

**VANJSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE KAO MALE DRŽAVE: OD
MULTILATERALIZMA DO STRATEGIJE NIŠE
ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD**

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski specijalistički sveučilišni studij

Sigurnosna politika Republike Hrvatske

**VANJSKA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE KAO MALE DRŽAVE: OD
MULTILATERALIZMA DO STRATEGIJE NIŠE
ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD**

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Dana Luša

Studentica: Anita Šupe

Zagreb, 2024.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Vanjska politika Republike Hrvatske kao male države: od multilateralizma do strategije niše, koji sam predala na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Đani Luši, napisala samostalno i kako je u potpunosti riječ o mojemu autorskom radu. Također izjavljujem, kako dotični rad nije objavljen niti uporabljen u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugome učilištu te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje izjavljujem, kako sam u radu poštovala etička pravila znanstvenoga i akademskoga rada, posebno članke 16. – 19., Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Anita Šupe

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Definiranje osnovnih pojmova.....	4
2.1. Male države	4
2.2. Vanjskopolitičke strategije malih država.....	7
3. Hrvatska vanjska politika do 2013. godine	9
3.1. Hrvatska vanjska politika za vrijeme Domovinskog rata – ostvarivanje prva dva vanjskopolitička cilja	10
3.2. Pristupanje Republike Hrvatske NATO savezu i Europskoj uniji.....	13
4. Hrvatska vanjska politika nakon 2013. godine	17
4.1. Strategija vanjske politike Republike Hrvatske	18
4.2. Sudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama	21
4.1.1. Hrvatska u mirovnim misija i operacijama UN-a, NATO-a i EU-a	22
4.2. Hrvatska vanjska politika – regionalni odnosi.....	24
Zaključak.....	27
Literatura:	29
Sažetak/Summary	32

1. Uvod

U radu *Vanjska politika Republike Hrvatske kao male države: od multilateralizma do strategije niše* analizira se vanjska politika Republike Hrvatske kao male države, koja „obilježava tri desetljeća svoje samostalnosti te vremenski isto toliko intenzivnih procesa u svojoj unutarnjoj i vanjskoj politici“ (Luša, Picula, 2022 : 835). U tom kontekstu polazi se od definiranja pojmova malih država i vanjskopolitičkih strategija koje im stoje na raspolaganju, primjerice multilateralizam, specijalizacija, traženje zaklona, šutnja ili balansiranje. Naglašava se problematika definiranja pojma „malih država“, s obzirom da ne postoji jedinstvena definicija, a istovremeno se niz znanstvenika bavi pojmom te ga nastoji objasniti iz više perspektiva. Pri tome se koriste kvalitativnim i kvantitativnim kriterijima te ih nerijetko i kombiniraju. Spomenuto rezultira različitim kategorizacijama malih država, koje se uvelike razlikuju po broju stanovnika, površini teritorija, ekonomskoj ili vojnoj moći.

Nadalje, postavlja se pitanje razlike između vanjskih politika malih i velikih država u međunarodnim odnosima. Za razliku od velikih država, posebice onih koje pripadaju u kategoriju velikih sila u međunarodnim odnosima te koje provode proaktivne vanjskopolitičke strategije s pozicije moći (uglavnom tvrde moći ili *hard power*), male države oslanjaju se na koaliranje u okviru multilateralnih formata, reaktivne politike usvajanja rješenja koja diktiraju velike sile od kojih traže zaklon ili zaštitu, dok se pri tome oslanjaju na meku moć, odnosno na *soft power*. Neke od malih država u svom vanjskopolitičkom djelovanju uspijevaju, koristeći strategiju *hedginga*, odnosno izbjegavanjem potpune vezanosti uz jednu stranu ili savez, održavati otvorene opcije s različitim ključnim akterima. Spomenuta strategija manifestira se stvaranjem ekonomskih, političkih i vojnih veza s različitim akterima, bez jasnog opredjeljivanja za jedan određeni kamp, što se pokazalo korisnim u regijama gdje se velike sile natječu za utjecaj. Primjer države koja se uspijeva pozicionirati kao pametna mala sila, kombinirajući instrumente tvrde i meke moći u vanjskoj politici, kao i strategiju *hedginga*, je Katar.

U radu se razvoj vanjske politike Republike Hrvatske kao male države od osamostaljenja može promatrati kroz tri ključne faze i ostvarivanje tri vanjskopolitička cilja: međunarodno priznanje, osiguranje teritorijalne cjelovitosti, te članstvo u EU i NATO (Jović, 2011: 8).

U prvoj fazi fokus se stavlja na međunarodno priznanje, gdje je prioritet bio osigurati legitimitet i suverenitet na globalnoj razini, uz neizostavne napore usmjerene na dobivanje podrške ključnih međunarodnih aktera. Druga faza donosi osiguravanje teritorijalne cjelovitosti, što je uključivalo napore u oslobađanju okupiranih područja tijekom Domovinskog rata te aktivnosti usmjerene na mirnu reintegraciju. Treću fazu obilježava proces integracije u Europsku uniju i NATO, kao dva krovna strateška cilja, čime se Republika Hrvatska definirala kao dio euroatlantskih integracija (Ibid: 8-10). Uz tri navedene faze, važno je naglasiti i četvrtu, koja predstavlja razdoblje koje za Hrvatsku još uvijek traje jer je specijalizacija ili traženje specifičnih niša proces kojeg treba pratiti aktualna politika, uz realne mogućnosti države u datom trenutku (Ibid : 17).

Kronološki pregled vanjske politike Republike Hrvatske od njezinog nastanka do danas naglašava specifičan put koji je prošla u prilagodbi regionalnim i globalnim okolnostima, pri čemu je kao mala država ipak uspjela ostvariti tri velika strateška cilja putem oblikovanja, a onda i materijalizacije vanjskopolitičkih strategija kroz godine.

U radu se polazi od sljedećih istraživačkih pitanja: Koje vanjskopolitičke strategije je koristila Hrvatska kao mala država? Na koji način je Hrvatska definirala svoje vanjskopolitičke prioritete nakon ostvarivanja tri temeljna vanjskopolitička cilja? Može li se Hrvatska pozicionirati kao mala sila u međunarodnim odnosima? U kojim područjima politike se Hrvatska može specijalizirati odnosno koje niše može ispuniti provodeći takozvanu lepezastu vanjsku politiku (Jović, 2011:17) u četvrtoj fazi?

Jović navodi da „iako male države i male sile teže ograničavanju broja vanjskopolitičkih tema u kojima žele i mogu aktivno sudjelovati, te se ponekad orijentiraju na stvaranje određenih specijalističkih niša, one kao članice EU-a pred sobom imaju golem broj pitanja i same moraju donijeti odluku o tome o kojima će željeti izraziti stav, a koje će izbjeći ili odšutjeti“ (Ibid: 23).

Upravo se u spomenutom krije i potencijalni uspjeh (ili neuspjeh) specijaliziranja određene države u određenoj niši jer niše, koliko god privlačne bile, mogu biti zasjenjene moći ili prividom

moći koje državama pružaju članstva u međunarodnim organizacijama. „Od ostvarivanja nezavisnosti Hrvatska je provodila vanjskopolitičku strategiju multilateralizma kroz članstvo u međunarodnim organizacijama te pridruživanjem multilateralnim međunarodnim ugovorima...bilateralne odnose gradila je prvenstveno djelovanjem u tri regije kojima prirodno gravitira (Jugoistočnoj i Srednjoj Europi te Sredozemlju)..., dok je sigurnosnu strategiju bazirala na *shelteringu*, odnosno traženju zaklona kroz članstvo u Sjevernoatlantskom savezu, uživajući sve benefite koncepta kooperativne sigurnosti, ali istovremeno i preuzimajući dužnosti koje proizlaze iz članstva“ (Luša, Picula, 2022 : 862).

U radu se koriste kombinacije općih metoda istraživanja, analize i sinteze, deskripcije, komparacije i kompilacije podataka prikupljenih iz stručne i znanstvene literature te provjerenih internetskih izvora. Metoda deskripcije omogućava objašnjenje i analizu važnijih obilježja činjenica i procesa, njihovih zakonitosti, uzročnih veza i odnosa, kako bi se lakše razumjele same činjenice i proces, ali i uz njih kasnije poduzete akcije. Metoda analize sadržaja predstavlja temeljnu metodu korištenu u ovom radu, kojom se ukazuje na teorijsku podlogu istraživog procesa i institucija s ciljem detektiranja određenih pravilnosti te smještanja procesa u fokus teorijskih okvira discipline međunarodnih odnosa (Luša, 2011:10). Analiza sadržaja je „postupak proučavanja i raščlanjivanja verbalne ili neverbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke“ (Lamza Posavec, 2011:105). U konačnici metoda sinteze upućuje na verificiranje činjenica i procesa te pripomaže završnom razmatranju i formuliranju konačnih saznanja dobivenih temeljem provedenog znanstvenog istraživanja (Luša, 2011:10).

2. Definiranje osnovnih pojmova

2.1. Male države

Zadnjih tridesetak godina bilježimo porast broja država, što je logičan slijed događanja u međunarodnim odnosima, poput dekolonizacije ili raspada bivših komunističkih država. Neke od novonastalih država smatraju se malim državama, a upravo definicija malih država u stručnoj literaturi gotovo uvijek sa sobom donosi određenu problematiku, s obzirom da se naglašavaju različiti kriteriji koji se kod kategorizacije malih država uzimaju u obzir. Tako Henrikson ističe kako nema međunarodno uspostavljene ili akademski dogovorene definicije male države (Henrikson, 2001 : 56). Zbog toga dugi niz godina znanstvenici, koji se bave izučavanjem posebnosti malih država, pokušavaju pronaći najbolje i najtočnije parametre koji bi pokazali može li se država svesti pod nazivnik mala. Kriteriji koji se mogu koristiti za određivanje su kvantitativni, kvalitativni ili njihova kombinacija, kako bi se dobilo što preciznije određenje kategorije male države.

Kvantitativni kriteriji, koji se smatraju objektivnima zbog preciznosti podataka, ipak pokazuju da nije moguće dati jednoznačan odgovor definira li državu veličina teritorija, broj stanovnika, vojna moć ili razni ekonomski pokazatelji. Najčešći kvantitativni kriterij koji se uzima u obzir je broj stanovnika, ali taj broj se uvelike razlikuje od istraživača do istraživača pa su tako prema nekim istraživačima male države one koje broje do milijun stanovnika (Clarke i Payne, 1987 : 17), dok Brunn tu granicu stavlja na pet milijuna (Brunn, 1999 : 22). Još dalje odlazi Vital koji podiže granicu do 15 milijuna stanovnika (Vital, 1967). Maass (2009) smatra da je broj stanovnika određene države jedan od najučestalijih pokazatelja kojeg istraživači koriste, a za to navodi tri razloga: podatci su lako dostupni, granica između malih i većih država se na taj način može lako postaviti te veličina stanovništva države u velikoj mjeri podudara se s drugim pokazateljima veličine poput razvijenosti gospodarstva, vojske i sl. (Maass, 2009). Uz broj stanovnika, kao kriteriji najčešće se kombiniraju veličina teritorija i bruto društveni proizvod (BDP).

Razloge zašto se potonja dva parametra kombiniraju uz broj stanovništva možemo pronaći kod Thorhallssona (2018), koji smatra da veličina teritorija i razvijenost gospodarstva nisu sami

po sebi dovoljni da neku državu smatramo velikom ili malom jer države s malim teritorijem mogu imati veliki broj stanovnika, jaku ekonomiju i vojsku, a države s velikim teritorijem ne moraju imati nijedan od navedenih elemenata. To prvu skupinu čini moćnom, dok drugu skupinu ne čini velikom državom po nijednom parametru osim po veličini teritorija (Thorhallsson, 2018).

Autor koji je povezoao spomenuta tri kriterija je Crowards (2002). Kako u svom radu *Problematika definiranja malih država* sažima Kurečić: “Sve svjetske države Crowards je podijelio prema broju stanovnika, površini i ukupnim prihodima. Prvo je pronašao diskontinuitete u distribuciji, a zatim primijenio analizu skupina, kako bi pronašao pojedine skupine država koje dijele zajedničke značajke vezane uz njihovu veličinu. Izdvojio je ukupno 79 država, koje bi se moglo smatrati malima na temelju navedenih značajki i analize. U tu skupinu uvrštene su i države koje se dotada nisu definirale kao male, a razlog izdvajanja vrlo je niska razina prihoda” (Kurečić, 2012, prema Crowards, 2002 : 143-179).

Da nabrojani kvantitativni kriteriji nisu jedini koji se uzimaju u obzir, govori činjenica da je svaka država specifična te da treba uzeti u razmatranje složene odnose s drugim državama i međunarodnim čimbenicima, geopolitički položaj, izazove i strategije koje svaka od njih razvija kako bi se što bolje nosila s ograničenim resursima te povećala efikasnost i utjecaj u globalnoj areni. Neke od država teritorijem ili brojem stanovnika ili kombinacijom oba čimbenika kvantitativno spadaju pod nazivnik mala država, ali korištenjem drugih parametara poput gospodarskog razvoja, utjecaja na međunarodnom planu, ali često i samom pojavnošću, kroz povijest možemo nazvati malim silama. Ono što ih čini malim silama ne mora nužno značiti moć u međunarodnim odnosima, već određenu razinu samodostatnosti te unutarnje uređenje koje državljanima jamči visoka socijalna i materijalna prava.

Iako se većina istraživača priklanja kvantitativnim parametrima, dio istraživača u obzir uzima i kvalitativne kriterije pri određivanju kategorije malih država. Kao kod kvantitativnih, tako i kod korištenja kvalitativnih kriterija, postoje različiti pristupi, a jedan od njih je da se mala država definira isključivo u odnosu na veliku, odnosno da su male države one koje nisu velike. „Male države su one koje nisu važne velikim državama“ (Vital, 1971 : 9).

Drugi pristup koji se spominje fokusiran je na ponašanje malih država kao grupe jer se smatra da postoje sličnosti ili čak isto djelovanje kod malih država na međunarodnom planu. Tako male države pokazuju ograničeno uključivanje u međunarodna pitanja, podržavaju međunarodno pravo,

izbjegavaju uporabu vojne sile i općenito imaju ograničene, uglavnom regionalne, vanjskopolitičke prioritete (Evans i Newnham, 1998 : 500 - 501). Samopercepcija države se također smatra jednim od načina na koji se može odrediti da li je država mala ili ne. Tako je Keohane prikazao male države kao one čiji vođe smatraju kako ne mogu same ili u manjoj grupi utjecati na međunarodne odnose (Keohane, 1969 : 296). Henrikson pak smatra da se sama percepcija ne može uzeti kao jedini faktor, stoga je po njemu država mala, ako uz to što samu sebe tako percipira, ima broj stanovnika ispod određene granice te u međunarodnoj zajednici djeluje kao mala (Henrikson, 2001 : 62 - 63).

Naposljetku, valja spomenuti i višenamjenski okvir koji spaja kvantitativne i kvalitativne kriterije, a u kojem Thorhallsson detektira sljedeće elemente: 1. fiksna veličina se odnosi na broj stanovnika i veličinu teritorija, 2. suverenitet se odnosi na sposobnost malih država da održe kontrolu nad svojim unutarnjim poslovima, ali i granicama, 3. politička veličina se odnosi na vojne i administrativne sposobnosti te suglasnost o vanjskoj politici, 4. ekonomska veličina se odnosi na BDP, veličinu tržišta i mogućnosti razvoja; 5. percepcijska veličina se odnosi na politički diskurs i samopercepciju koju pokazuju unutarnji akteri, ali i kako je doživljavaju utjecajni akteri u svjetskoj politici, 6. veličina preferencije se odnosi na ideje, ambicije i prioritete domaćih elita u međunarodnom sustavu (Thorhallsson, 2006).

Svi prethodno navedeni pristupi, bilo da se oslanjaju na kvalitativne ili kvantitativne elemente u analizi država, ne dovode u pitanje činjenicu da male države egzistiraju kao integralan dio međunarodne zajednice. Bez obzira na odsustvo sporazumne definicije koja bi precizno opisala što predstavlja "malu državu", istraživači će i dalje biti angažirani u dubljem proučavanju ovog kompleksnog fenomena. Naime, problematika malih država nije ograničena samo na njihove geografske, demografske ili ekonomske karakteristike, već se proširuje na njihove kapacitete za vođenje vanjske politike, očuvanje suvereniteta i ostvarivanje utjecaja na međunarodnoj sceni.

Činjenica da ne postoji univerzalno prihvaćena definicija ne predstavlja prepreku samim malim državama da aktivno traže optimalne strategije za ostvarivanje svojih interesa u dinamičnom međunarodnom okruženju. One se stoga različitim vanjskopolitičkim strategijama prilagođavaju specifičnim izazovima koje im nameće njihov položaj u globalnoj hijerarhiji moći.

2.2. Vanjskopolitičke strategije malih država

Strategija vanjske politike neke zemlje u pravilu uvijek predstavlja niz metoda, načela i ciljeva kojima država planira postići svoje interese u međunarodnim odnosima. Prema Vukadinoviću „vanjska politika je organizirana aktivnost države kojom ona nastoji maksimalizirati svoje vrijednosti i interese spram drugih država i ostalih subjekata koji djeluju u vanjskom okruženju“ (Vukadinović, 2005 : 17). U slučaju malih država na vanjsku politiku utječu ograničenja i specifični izazovi s kojima se susreću. Neke od karakteristika, metoda i pristupa vanjskoj politici malih država su multilateralizam, strategija niše ili specijalizacija, traženje zaklona, balansiranje i neutralnost.

Multilateralizam u vanjskoj politici malih država jedna je od najčešće korištenih strategija. Jedan od glavnih razloga zbog kojeg se male države priklanjaju djelovanju u međunarodnim organizacijama je traženje sigurnosti s obzirom na vlastite slabosti. Prema Waltu većina teorijskih pristupa savezima kao osnovni razlog njihovog postojanja navodi želju da se okupe sposobnosti dviju ili više država u strahu od moći ili prijatnje koju predstavlja druga grupa država ili država pojedinačno (Luša i Mijić, 2012 prema Walt 1990). Thorhallsson i Steinsson ističu da ono o čemu se znanstvenici slažu jest da male države općenito preferiraju multilateralizam kao put prema utjecaju i sredstvo za ograničavanje većih država (Thorhallsson i Steinsson, 2017).

Prikljanje velikim savezima povezano je i s traženjem zaklona, što se opet ponajviše veže za sigurnosnu politiku, ali ima uporišta i u ekonomskim pitanjima. Thorhallsson navodi da je traženje zaklona saveznički odnos u kojem male države ublažavaju svoje političke, ekonomske i društvene ranjivosti sklapanjem saveza s velikim državama i pridruživanjem međunarodnim ili regionalnim organizacijama (Thorhallsson, 2011). Kada se radi o vojnim i sigurnosnim pitanjima, pristupanje primjerice NATO savezu, kompenzira vojnu nemoć, a pristupanje Europskoj uniji kompenzira gospodarske nedostatke male države.

Strategija niše ili specijalizacija jedan je od pristupa vanjskoj politici, koji je logičan odabir s obzirom na ograničenja koja male države imaju. Ograničenja se najčešće odnose na nedovoljnu moć na međunarodnom planu, koja se onda može kompenzirati utjecajem na regionalnom planu, pristupanjem određenim organizacijama, u kojima mogu uspješno djelovati, specijalizacijom u

određenim područjima politika i sl. Također, specijalizacijom male države mogu nadoknaditi manjkavosti u broju diplomatskog osoblja i resursa za obavljanje širokog opsega vanjske politike. Tako istraživanja utjecajnih malih država ukazuju da su u mogućnosti razviti moć specifičnu za određene probleme kako bi nadoknadile ono što im nedostaje u ukupnoj strukturi moći (Thorhallsson i Steinsson, 2017).

Dva pojma koja se također često vežu za vanjsku politiku malih država, a neminovno su povezana sa sigurnošću, su neutralnost i balansiranje. Neutralnost kao strategija vanjske politike je pozicija utemeljena na održavanju neuključenosti, koja se najčešće veže za međunarodne sukobe, a sve s ciljem očuvanja mira i sigurnosti države koja se odluči za taj pristup. Prema Karshu opstanak neutralne države na međunarodnom planu ovisi o sposobnosti da pokaže da je zaista neutralna i da ne predstavlja prijetnju pa stoga može pružiti diplomatske i humanitarne usluge, koje je čine korisnijom velikim državama, nego da bude u svojstvu saveznika ili da ju osvoje (Karsh, 1988). U praksi neutralnost nije toliko jednostavna i nije laka za održavanje zbog vlastitih, ali i interesa velikih sila.

Naposljetku, tu je pojam balansiranja kojem se u vanjskoj politici pribjegava s ciljem održavanja ravnoteže, a opet povezano s potrebom za stabilnosti i sigurnosti. Balansiranje može uključivati suradnju ili udruživanje protiv međunarodnih aktera, koje rezultira stvaranjem saveza ili protusaveza. Walt definira balansiranje kao savezništvo s drugim akterima usmjereno protiv postojeće prijetnje (Walt, 1987 : 17). Međutim, balansiranje i udruživanje su u realnosti privremene prirode s obzirom da je nemoguće predvidjeti što nosi budućnost i kako će se sigurnosna situacija mijenjati.

3. Hrvatska vanjska politika do 2013. godine

Hrvatska je svoj put ka samostalnosti počela u svibnju 1990. godine, raspisivanjem prvih višestranačkih izbora, na kojima je većinu glasova dobila Hrvatska demokratska zajednica na čelu s Franjom Tuđmanom (Nazor, 2011 : 28). Upravo su ti izbori označili početak političke tranzicije u Hrvatskoj te su predstavljali važan korak prema izlasku iz tadašnje zajednice – Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Težnju za samostalnošću i neovisnosti izrazili su i građani na referendumu sljedeće godine gdje se od 83,56 % ukupnog broja birača, njih 93,24 % izjasnilo za Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu. Hrvatska je 25. lipnja 1991. godine donijela odluku o suverenosti i samostalnosti (Hrvatski sabor, 2024). Glavni vanjskopolitički cilj Hrvatske zacrtan je već u samoj Deklaraciji o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske, u kojoj je navedeno da Republika Hrvatska smatra „da bi savez suverenih država s Republikom Slovenijom kao i s ostalim republikama... mogao biti od koristi za sve republike dosadašnje SFRJ pod uvjetom da se poštuju međusobni interesi po važećim propisima međunarodnog prava, posebno onih na kojima se zasniva i izgrađuje Europska zajednica, jer ta načela pokazuju životnost i praktičnu djelotvornost i ona su putokaz koji će i u budućem savezu suverenih država, do ulaska u Europsku zajednicu, osigurati mir, prosperitet i međunarodno uvažavanje“ (Nazor, 2011 : 74).

Međutim, prije ostvarenja svojeg ključnog strateškog cilja – pristupanja Europskoj uniji i stabilizaciji kao moderne i demokratske države, Republika Hrvatska je morala proći dugotrajan i kompleksan proces tranzicije koji je trajao 23 godine. Taj proces bio je obilježen nizom izazovnih unutarnjih i vanjskopolitičkih, kao i gospodarskih te društvenih događaja koji su se međusobno isprepletali i usmjeravali razvoj države.

Prvi, a ujedno i najteži izazov, bio je Domovinski rat, koji je obilježio razdoblje između 1991. i 1996. godine te koji je usporio politički, ekonomski i institucionalni razvoj Hrvatske (Nazor, 2011: 10). Oporavak nakon rata uključivao je složene procese poslijeratne obnove, demokratizacije, gospodarske tranzicije iz planske u tržišnu ekonomiju te prilagodbe domaćeg zakonodavstva standardima i pravilima Europske unije. Sve analizirane faze bile su neophodne za postizanje dugoročnog cilja euroatlantskih integracija, a svaki korak tog puta bio je obilježen složenim pregovorima, usklađivanjem s međunarodnim pravnim okvirima te borbom za unutarnju političku stabilnost i gospodarski oporavak.

3.1. Hrvatska vanjska politika za vrijeme Domovinskog rata – ostvarivanje prva dva vanjskopolitička cilja

Nakon početnog entuzijazma i zadovoljstva postizanjem cilja izlaska iz sastava SFRJ te proglašenja samostalnosti u lipnju 1991., Hrvatska je postala svjesna da će se situacija zakomplicirati. Za razliku od Slovenije, na čijem su teritoriju ratna djelovanja trajala svega desetak dana, u sklopu kratkotrajnog sukoba poznatog kao Desetodnevni rat¹, Hrvatska će biti suočena s višegodišnjim oružanim sukobom, odnosno Domovinskim ratom, koji je brzo eskalirao jer je „zahvaljujući vojnoj nadmoći, JNA do kraja 1991. okupirala gotovo trećinu teritorija Republike Hrvatske“ (Nazor, 2011 : 105).

Dodatno opterećenje za Hrvatsku predstavljao je paralelni rat u susjednoj Bosni i Hercegovini, koji je izbio 1992. godine. Kako navodi Nazor, nemiri u Bosni i Hercegovini započeli su nakon što se natpolovična većina građana 29. veljače 1992. na referendumu izjasnila za stvaranje neovisne BiH (Nazor, 2011 : 138). Rat u BiH imao je izravan i posredan utjecaj na Hrvatsku s obzirom da je došlo do priljeva velikog broja izbjeglica, a to je dodatno opterećivalo ograničene hrvatske resurse. „Ured za prognanike i izbjeglice pri Vladi RH 14. listopada 1994. objavio je Izvješće o zbrinjavanju prognanika i izbjeglica. Prema tim podacima, Hrvatska je tijekom 1992. zbrinula više od 600 000 izbjeglica iz BiH, od čega 425 000 Muslimana, 170 000 Hrvata te 5 000 pripadnika ostalih nacionalnih manjina“ (Brlečić, I. : 2022, prema Rebić 1994).

Uz to, rat u susjednoj državi utjecao je i na međunarodne diplomatske i vojne odnose Republike Hrvatske, posebno u kontekstu mirovnih pregovora i sporazuma poput Washingtonskog² i Daytonskog³. Zbog svih ovih okolnosti, Hrvatska je morala naučiti balansirati između vlastitih potreba i šireg regionalnog konteksta.

U ljeto 1991. godine počinju sukobi u kojima je pobunjenim Srbima potporu pružila Jugoslavenska narodna armija. U rujnu je rat poprimio svoje najgore oblike i sve veća površina hrvatskog teritorija je okupirana, što je dovelo do uključivanja međunarodne zajednice, odnosno

¹ Više o ratu u Sloveniji: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/zapoceo-desetodnevni-rat-u-sloveniji-1991/>

² Više o Washingtonskom sporazumu: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/washingtonski-sporazumi>

³ Više o Daytonskom sporazumu: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/daytonski-sporazum>

djelovanja Ujedinjenih naroda, kada je Vijeće sigurnosti donijelo Rezoluciju 713, kojom je pokazana zabrinutost za stanje na području bivše SFRJ (Jakešević, 2012 : 78).

Do prosinca su održani brojni sastanci, ali bez većih pomaka pa je međunarodna zajednica zbog eskalacije sukoba uvidjela da treba poduzeti određene dodatne radnje. Stoga je u prosincu 1991. izglasana Rezolucija 724, kojom je usvojen plan o mogućoj mirovnoj operaciji (digitallibrary.un, 2024), koji je i ostvaren u veljači sljedeće godine, kada je Rezolucijom 743 Vijeća sigurnosti utemeljena mirovna misija UNPROFOR (eng. *United Nations Protection Force*), koja je dobila mandat na razdoblje od godinu dana, a koji će se kasnije produžavati u više navrata (peacekeeping.un, 2024).

Dok je bjesnio rat i dok je međunarodna zajednica pokušavala diplomatskim putem riješiti sukob, Hrvatska je radila na ostvarenju svog prvog velikog vanjskopolitičkog cilja, koji će biti temelj za sva daljnja vanjskopolitička djelovanja. 15. siječnja 1992. godine Hrvatsku su priznale sve članice EEZ-a, a nakon toga su uslijedila i priznanja ostalih država. „Potpunu međunarodnu afirmaciju i vrhunac diplomatske borbe za međunarodno priznanje Republika Hrvatska postigla je 22. svibnja 1992., kada je kao 178. članica, primljena u Organizaciju Ujedinjenih naroda“ (Nazor, 2011 : 132).

Hrvatska, kao i većina malih država u nekom razdoblju svojeg postojanja, mora se okrenuti multilateralizmu, a s obzirom na specifične okolnosti formiranja države, ovaj pristup se činio kao logičan smjer vanjskopolitičkog djelovanja. Međunarodnim priznanjem i primanjem u članstvo UN-a Hrvatska je postigla svoj prvi vanjskopolitički cilj, a da bi ostvarila još jedan temeljni cilj, odnosno primanje u EU, bilo je potrebno riješiti niz unutarnjopolitičkih izazova.

Međunarodni naponi i inicijative da se okončaju sukobi na prostoru Hrvatske i Bosne i Hercegovine nisu donosili rezultate. Mirovna misija UNPROFOR, unatoč formiranju UNPA zona (zaštićenih područja), koja su obuhvaćala prostor istočne i zapadne Slavonije, te dio takozvane Krajine, odnosno dijelove Dalmacije, Like, Banije i Korduna nije ispunila cilj. Jakešević navodi: „Mandat UNPROFOR-a bio je neučinkovit i sveo se na očuvanje postojećeg stanja, bez vidljive želje da se odlučnije pristupi rješavanju problema privremeno okupiranih krajeva unutar međunarodno priznatih granica Republike Hrvatske“ te dodaje „Paravojne postrojbe nisu bile razoružane, ljudska prava nesrpskog stanovništva nisu bila zaštićena, a prognanici i izbjeglice nisu vraćeni u svoje domove“ (Jakešević, 2012 : 45).

Iako su manje akcije vraćanja okupiranih područja krenule već u veljači 1992. godine, pravu prekretnicu donosi akcija Zima 1994., kojom je započeo niz operacija kojima su hrvatske snage ovladale planinama i prostorom u zaleđu Knina te su stvorile uvjete za njegovo oslobođenje (Nazor, 2011 : 166). Nakon akcije Zima 94, nastavlja se traženje diplomatskih rješenja sukoba pa je tako vodstvo pobunjenih Srba početkom 1995. godine odbilo Plan Z4, koji bi donio političko rješenje. Kako ističe Nazor, plan je predvidio iznimno široku autonomiju Srba u Hrvatskoj, gotovo “državu u državi” na području predviđenih kotareva Gline i Knina, koji bi obuhvatili sve općine s većinskim srpskim stanovništvom (Ibid: 167). Odbijanje plana iz današnje perspektive se čini kao loš potez srpske strane s obzirom da je u akcijama koje su uslijedile u proljeće i ljeto 1995. Republika Hrvatska vratila u svoj sastav navedena područja, bez ponuđene autonomije.

U proljeće 1995. godine provedena je vojno-redarstvena operacija Bljesak. Kako je navedeno na stranicama Ministarstva obrane: „Operacija Bljesak počela je 1. svibnja 1995. u 5:21 sati, na oko 80 kilometara dugoj bojišnici i u tri pravca – s istoka, sjevera i zapada. Jakim udarima hrvatskih snaga presječeno je okupirano područje zapadne Slavonije, slomljen je otpor neprijateljskih snaga i oslobođeni su Jasenovac, Okučani i Stara Gradiška“ (morh.hr, 2024). Bljesak je bio prva velika najava promjene koja će donijeti okončanje sukoba u Hrvatskoj, a bio je i prethodnica krovnoj operaciji Oluja, koja će uslijediti nakon samo tri mjeseca. Operaciji Oluja prethodio je sastanak 3. kolovoza u Ženevi, gdje je hrvatska delegacija, kako ističe Nazor, predlagala sljedeće: neodgodivu mirnu reintegraciju okupiranih područja, trenutno otvaranje svih komunikacijskih veza preko okupiranih područja, primjenu Ustava RH na okupiranim područjima i odredaba Ustavnog zakona o pravima srpske etničke zajednice, predaju oružja hrvatskim vlastima uz svjedočenje UNCRO-a (eng. *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia*) u roku od tri do osam dana, uz jamstvo građanske sigurnosti i opće amnestije, osim počiniteljima ratnih zločina (Nazor, 2011 : 168, 169).

S obzirom da srpska strana nije prihvatila prijedloge, vodstvo Republike Hrvatske je odlučilo krenuti u operaciju Oluja, koja se odvila od 4. do 7. kolovoza 1995. godine. U operaciji su oslobođena okupirana područja Dalmacije, Like, Banovine i Korduna. Konačno, drugi vanjskopolitički cilj, ostvarivanje teritorijalne cjelovitosti, riješen je Temeljnim sporazumom o Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu koji je dogovoren na Konferenciji u Daytonu, a potpisan je 12. studenog 1995. u Erdutu (Luša, Picula, 2022 : 846).

„Kraj desetljeća Hrvatska je dočekala s realizacijom dvaju ključnih vanjskopolitičkih ciljeva - od proglašenja državne suverenosti i samostalnosti te međunarodnog priznanja do ratne pobjede i uspostave teritorijalnog integriteta (prve dvije faze vanjske politike), našavši se u svojevrsnom međuprostoru između balkanizacije svoga regionalnog okruženja u 1990-ima i potencijalne europeizacije istog prostora u novom desetljeću“ (Ibid : 847).

3.2. Pristupanje Republike Hrvatske NATO savezu i Europskoj uniji

Treća faza vanjske politike Republike Hrvatske primarno se odnosila na pristupanje NATO savezu i Europskoj uniji. Iako se u prvim poratnim godinama dogodio jaz između hrvatske politike i zahtjeva koje je pred Hrvatsku stavljala Europska unija, nakon promijene vlasti 2000. Hrvatska vraća u fokus članstvo u euroatlantskim integracijama. Neke od razloga zašto svi politički akteri nisu blagonaklono gledali prema Hrvatskoj kao članici Europske unije sažeo je Jović: “Relativan neuspjeh Europske Unije u sprečavanju rata u bivšoj Jugoslaviji, a naročito činjenica da nije odmah stala na stranu Hrvatske, u kojoj je službeni diskurs uvijek vidio Hrvatsku isključivo kao žrtvu u tom sukobu, dali su dovoljno motiva za konstituiranje diskursa hrvatskog euroskepticizma”, te nastavlja: “Razlog zbog kojeg su hrvatski suverenisti bili skeptični prema ideji Europske Unije bio je taj što se tu radi o jednoj multietničkoj i složenoj naddržavnoj strukturi, koja se temelji na liberalnoj ideologiji – a ni jedno ni drugo nije prihvatljivo ultrakonzervativnoj i nacionalističkoj ideologiji hrvatskog suverenizma. EU je za njih bio – i ostao – jedna vrsta novog eksperimenta, pa čak i neke nove Jugoslavije, u smislu mogućeg ograničenja teško stečene suverenosti” (Jović, 2011 :11).

Godine 2000. Hrvatska se suočila s promjenom vlasti prvi puta od proglašenja samostalnosti, kada na parlamentarnim izborima pobjeđuje koalicija oporbenih stranaka predvođena Socijaldemokratskom partijom Hrvatske (SDP) i Hrvatsko socijalno-liberalnom strankom (HSLŠ). Novi premijer postaje SDP-ov predsjednik Ivica Račan. Nakon parlamentarnih promjena, događaju se promijene i na predsjedničkom mjestu te na izborima pobjeđuje Stjepan Mesić, koji je bio kandidat Hrvatske narodne stranke (HNS). Nova parlamentarna većina uvodi veliku

promjenu u političkom sustavu Hrvatske te se prelazi s polupredsjedničkog u parlamentarni sustav. U kontekstu vanjske politike to znači da su Predsjednik i Vlada RH postali sukreatori vanjske politike. Tako u članku 99. Ustava RH stoji: “Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske surađuju u oblikovanju i provođenju vanjske politike. Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, odlučuje o osnivanju diplomatskih misija i konzularnih ureda Republike Hrvatske u inozemstvu. Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, donosi odluku o postavljanju i opozivu šefova diplomatskih misija Republike Hrvatske u inozemstvu, uz prethodni supotpis predsjednika Vlade Republike Hrvatske. Predsjednik Republike prima vjerodajnice i opozivna pisma inozemnih šefova diplomatskih misija“ (Ustav Republike Hrvatske, 1998).

Promjena vlasti dovela je do novih koraka u pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Zagrebački summit održan 24. studenog 2000. godine označio je početak pregovora između Hrvatske i Europske unije o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Hrvatski sabor ratificirao je Sporazum 5. prosinca 2001. godine, a Europski ga je parlament potvrdio 12. prosinca iste godine (mvep.hr, 2024). Na unutarnjem planu situacija se komplicirala podizanjem optužnica protiv hrvatskih generala Ante Gotovine, Mladena Markača i Ivana Čermaka, koje donose napetosti na hrvatskom političkom planu. HSLŠ izlazi iz vladajuće većine 2002. godine, a nova saborska većina i Vlada na čelu s premijerom Ivicom Račanom ostaje na vlasti do izbora 2003. godine. 21. veljače iste izborne godine Hrvatska podnosi zahtjev za članstvo Europskoj uniji, a u travnju je Vijeće Europske unije zatražilo od Europske komisije da izradi mišljenje o zahtjevu. Godinu dana kasnije, 20. travnja, Europska komisija je donijela pozitivno mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske za punopravnim članstvom u Europskoj uniji, a 18. lipnja iste godine Republika Hrvatska je dobila status države kandidatkinje za članstvo u Europskoj uniji (Ibid).

U međuvremenu, promijenila se politička situacija na unutarnjem planu, koja će utjecati i na promjene i na vanjskom planu, s obzirom da je vlast na izborima 2003. godine osvojio HDZ, ali ovaj put na čelu s Ivom Sanaderom. Kako ističe Jović, „Sanader je na vlasti napustio tvrdnu liniju koju je promovirao dok je bio dio opozicije u razdoblju 2000. – 2003., a promjena se odnosi na četiri područja: 1. počeo je surađivati s MKSJ (Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju), što je dovelo do lociranja, uhićenja i transferiranja ne samo Ante Gotovine, nego i drugih optuženika, 2. promijenio je euroskeptičnu retoriku unutar stranke i iz nje udaljio ultranacionaliste,

3. stvorio je koaliciju s glavnom strankom hrvatskih Srba, Samostalnom demokratskom srpskom strankom (SDSS), čime je pokazao da se udaljio od monoetničnog shvaćanja vlasti u Hrvatskoj, i 4. uspostavio je suradnju s opozicijskim strankama kada se radilo o europskim pitanjima“ (Jović, 2011 : 13). Do početka pristupnih pregovora s Europskom unijom, hrvatska vanjska politika je u cijelosti bila postavljena na četiri stupa: 1. odnosi s EU, 2. odnosi sa susjedima, poglavito s državama nasljednicama bivše Jugoslavije, s kojima postoje otvorena vanjskopolitička pitanja, 3. odnosi s SAD-om kao vodećom svjetskom silom i predvodnicom NATO-a te 4. odnosi s drugim državama i područjima svijeta s kojima je tek trebalo ojačati bilateralne veze (Luša, Picula, 2022 :850).

Pristupni pregovori između Republike Hrvatske i Europske unije otvoreni su 3. listopada 2005. godine, a formalno su okončani 30. lipnja 2011. godine te je Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji potpisan 9. prosinca 2011. godine. U razdoblju pregovora, između 2005. i 2011. na unutarnjem planu dogodio se niz promjena, od kojih su mnoge usko vezane upravo za pregovore, s obzirom da je Hrvatska morala ispuniti mnoge uvjete i zakonska usklađivanja da bi mogla pristupiti Europskoj uniji jer je to i dalje bio najvažniji primarni vanjskopolitički cilj. Spomenuto naglašava i Jović ističući da je u cijelom tom razdoblju članstvo u euroatlantskim institucijama bilo apsolutni prioritet hrvatske vanjske politike i to u tolikoj mjeri da se može govoriti o njenoj jednociljnosti (Jović, 2011 : 13).

Uz pristupanje Europskoj uniji, važan cilj za Hrvatsku bilo je i priključivanje NATO savezu. Samo pet godina nakon kraja ratnih sukoba, 2000., Republika Hrvatska ulazi u NATO-ov program Partnerstvo za mir. Ovdje se, kao i u slučaju pristupanja Europskoj uniji, naglašava važnost promjena na političkim planu početkom 2000-tih. “Političke promjene koje su se dogodile 2000. godine otvorile su put bržem integriranju Republike Hrvatske u europske i euroatlantske integracije, ponajprije NATO savez, što je potvrđeno primanjem u program Partnerstvo za mir iste te godine. Osim toga, promjena vlasti u Republici Hrvatskoj pogodovala je i početku reformi sigurnosnog sektora, pa tako i obrambenog sustava” (Jakešević, 2012 : 101, prema Edmunds, 2007, : 6).

Uz povoljnije političke prilike, dodatan vjetar u leđa Hrvatskoj na putu za priključivanje NATO savezu bilo je sudjelovanje u međunarodnim mirovnim misijama koje počinje već 1999. godine, kada se u mirovnu operaciju pod okriljem UN-a u Sierra Leone-u – UNAMSIL upućuje

10 vojnih promatrača, a do travnja 2009. pripadnici Oružanih snaga RH sudjeluju u devet mirovnih misija.⁴

Devet godina nakon ulaska u program Partnerstvo za mir, 1. travnja 2009. godine Hrvatska postaje punopravna članica NATO-a. Iako su godine dviju Vlada pod predsjedanjem Ive Sanadera označene kao godine promjena koje su zaživjele na političkoj sceni, ali i približavanjem vanjskopolitičkih ciljeva javnosti, Ivo Sanader tri mjeseca nakon priključivanja Hrvatske NATO-u daje ostavku, a njegovu ulogu preuzima Jadranka Kosor, dotadašnja potpredsjednica, ujedno i ministrica obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Republika Hrvatska je je dvije godine nakon toga, 9. prosinca 2011., potpisala Ugovor o pristupanju Europskoj uniji, a time je ostvarena pravna pretpostavka za punopravno članstvo. Iste godine u prosincu su održani parlamentarni izbori na kojima većinu osvaja oporbena Kukuriku koalicija SDP-a, HNS-a, IDS-a i HSU-a, a novi predsjednik Vlade RH postaje Zoran Milanović. Kako je i naglašeno u Strateškom planu Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, poseban i prvi cilj Hrvatske je završetak pregovora i članstvo u Europskoj uniji (Luša, Picula, 2022:851) . Republika Hrvatska je, nakon procesa ratifikacije u parlamentima svih država članica EU-a te u Europskom parlamentu, postala članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine. „Time je barem nominalno zaokružen njen dugi tranzicijski put od svojevrsnog objekta međunarodnih mjera u aktivnog (su)kreatora globalne politike. Male države su s obzirom na probleme veličine u nepovoljnom položaju, što ih vodi biranju multilateralizma (podrazumijeva djelovanje s međunarodnim organizacijama i nevladinim akterima s ciljem razvijanja i provođenja zajedničkih politika) kao vanjskopolitičke strategije, u okviru kojeg razvijaju normativnu moć koja je proporcionalna njihovoj veličini u nekoliko područja politike. Da bi država posjedovala normativnu moć i bila percipirala kao normativna sila, uz specijalizaciju za određena pitanja, mora posjedovati moralni autoritet, politički kapital i sposobnost izgradnje normi (Luša, Picula, 2022: 852, prema Zupančić, 2011 : 59).

⁴ <https://www.morh.hr/sudjelovanje-pripadnika-oruanih-snaga-rh-u-mirovnim-misijama-un-a-od-1999-do-2009-godine>

4. Hrvatska vanjska politika nakon 2013. godine

Hrvatska vanjska politika, nakon 1. srpnja 2013. godine i pristupanja Europskoj uniji, ulazi u novu fazu, koja je nakon ostvarenja ključnog vanjskopolitičkog cilja otvorena za nove strategije i izazove. Iako je Hrvatska ispunila svoje velike vanjskopolitičke ciljeve, ostaje činjenica da kao mala država u međunarodnim odnosima ima određena ograničenja za koja mora pronaći način kako ih na najbolji način premostiti. Multilateralizam u vidu djelovanja u međunarodnim organizacijama s jedne strane, te zaštita koju od njih može dobiti s druge, nisu jedine opcije koje su otvorene malim državama, pa tako i Hrvatskoj.

Luša i Mijić u članku *Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima* ističu da se uz uvažavanje svih objektivnih ograničenja vanjskopolitičkog djelovanja malih država, daje prioritet sintagmi „malo je lijepo“ (*small is beautiful*) (Luša, Mijić, 2012: 41). S obzirom na članstvo u Europskoj uniji, Hrvatskoj se otvaraju mogućnosti za veće uloge na međunarodnom planu. Ovu tezu podupiru Luša i Mijić naglašavajući da članstvo u Europskoj uniji daje malim državama veću ulogu nego što bi imale sukladno moći u tradicionalnom smislu te ističu kako ističe kako male države, uz reakciju na politiku saveza i preuzimanje politika institucija, mogu djelovati i proaktivno, projicirajući norme na razinu međunarodne zajednice te koristeći institucije za njihovu standardizaciju (Ibid : 49).

Teza koju iznose autorice naglašava jednu od prednosti članstva Hrvatske u Europskoj uniji. Za državu poput Hrvatske, članstvo omogućuje ostvarivanje veće međunarodne uloge nego što bi to bilo moguće kroz tradicionalne kanale moći, koji se mogu temeljiti na veličini, vojnoj snazi ili gospodarskoj moći. Članstvo u Europskoj uniji osnažuje i politički i ekonomski utjecaj Hrvatske te joj omogućuje da, iako mala, bude akter koji doprinosi međunarodnoj zajednici kroz institucionalni okvir Europske unije. Uz spomenuto, malim državama uvijek ostaje područje specijalizacije ili niše u određenim temama i politikama (Ibid.). Takav okvir djelovanja u vanjskoj politici pružio se i Hrvatskoj, naročito na regionalnom planu, a ulazak u velike euroatlantske saveze svojevrsna su pomoć na tom putu profiliranja. Prema Joviću, Hrvatska vanjska politika u novim okolnostima mogla bi biti orijentirana prema postizanju statusa ‘male sile’ posredstvom instrumenata meke moći (poglavito na regionalnom planu) (Jović, 2011: 23). Dakle, ova orijentacija prema statusu “male sile” ukazuje na mogućnosti Republike Hrvatske da iskoristi svoje

povoljne geopolitičke pozicije te povijesno-kulturne veze s regijom kako bi, kroz meku moć, ostvarila političke, sigurnosne i ekonomske ciljeve bez nužnog oslanjanja na vojnu moć. Time bi se pozicionirala kao stabilizirajući faktor unutar šireg regionalnog konteksta. „U strateškom planu Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje od 2015.-2017., uz već definirane ciljeve aktivnog i konstruktivnog članstva u NATO-u i EU, posebna pažnja posvećena je regionalnom aktivizmu, te prenošenju znanja i iskustava u procesu pridruživanja država s područja Jugoistočne Europe.⁵ U sljedećem strateškom planu Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje od 2018.-2021., uz promicanje stabilnosti u europskom okruženju, promicanje i zaštitu interesa te sigurnosti hrvatskih državljana i pripadnika hrvatskog naroda izvan Republike Hrvatske, posebno je istaknuto jačanje srednjoeuropske i sredozemne dimenzije hrvatske vanjske politike te čuvanje i razvoj mehanizama stabilnosti i kohezije unutar Europske unije“.⁶ Hrvatska od jednociljne vanjske politike izražava nastojanje za vođenjem tzv. lepezaste vanjske politike u kojoj nije usmjerena isključivo na ostvarivanje jednog cilja, već nastoji biti prisutna u nekoliko područja politika.

4.1. Strategija vanjske politike Republike Hrvatske

Aktualna strategija Vanjske politike Republike Hrvatske sadržana je u dokumentima *Program Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024., Provedbeni program Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2021.-2024., Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. Godine te u Strategiji nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.*

U programu Vlade vanjska politika spominje se u posljednjem, petom, dijelu naziva *Globalna prepoznatljivost, Ponosna, sigurna i utjecajna Hrvatska*. Iz samog naslova da se iščitati kako Vlada Republike Hrvatske vidi Hrvatsku, ali i kakvoj međunarodnoj vidljivosti stremi. Posebno spominjanje vanjske politike nalazi se u tek jednom dijelu petog poglavlja, pod nazivom

⁵ Strateški plan Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2015.-2017., Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. 1-8. <http://www.mvep.hr/files/file/dokumenti/140612-strateski-plan-ministarstva-vanjskih-i-europskih-poslova-2015-2017.pdf>

⁶ Strateški plan za razdoblje 2018. -2020. 2018. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. <http://www.mvep.hr/files/file/2018/1807061628-strateski-plan-ministarstva-vanjskih-i-europskih-poslova-za-razdoblje-2018-2020.pdf>

Vanjskopolitički prioriteti. “Vlada će nastaviti Hrvatsku promicati kao srednjoeuropsku i mediteransku zemlju, učvršćenu članstvom u Europskoj uniji i NATO-u”, prva je rečenica kojom u kojoj su naglašena četiri važna pojma – srednjeeuropski položaj, mediteranski predznak, te dva velika međunarodna aktera, Europska unija i NATO (Program Vlade Republike Hrvatske za mandat 2020. – 2024, 2020).

“Vlada će posvetiti punu pozornost njegovanju i jačanju bilateralnih odnosa, kako sa susjednim državama i svim europskim partnerima, tako i s državama s drugih kontinenata. Vlada će na tragu Zagrebačke deklaracije nastaviti zagovarati politiku proširenja Europske unije na zemlje jugoistočne Europe, na temelju vrednovanja individualnih postignuća svake zemlje kandidatkinje ili potencijalne kandidatkinje” (Program Vlade Republike Hrvatske za mandat 2020. – 2024, 2020). Ovime se naglašava intencija Republike Hrvatske da bude i ostane lider na regionalnom planu zagovaranjem politike proširenja, a time bi dosegla i prepoznatljivost na europskom planu.

Uz osnaživanje globalnog utjecaja, koji ipak treba svesti u razumne okvire s obzirom na utjecaj na međunarodnom planu, daleko veći upliv Hrvatska ima regionalno. S obzirom da su Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija i Sjeverna Makedonija u statusu zemalja kandidatkinja, Hrvatska može simbolično pokazati moć na vanjskopolitičkom planu, ali i ostvariti konkretne rezultate u vidu utjecaja u pretpristupnim pregovorima, a isto tako i uređivanja odnosa s navedenim državama. Na tragu ove teze je dio dokumenta Provedbeni program Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2021.-2024. gdje se navodi sljedeće: “Bitna odrednica hrvatske vanjske politike bit će zalaganje za ustavnu ravnopravnost i očuvanje identiteta Hrvata Bosne i Hercegovine. Ministarstvo će nastaviti raditi na rješavanju otvorenih pitanja sa susjednim državama, s ciljem njihova konačna rješenja, te, dugoročno gledano, uspostave dobrosusjedskih odnosa sa svim susjednim državama“ (Provedbeni program Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2021.-2024., 2021). Ovaj dokument, kao i drugi nabrojani, predstavlja BiH kao jednu od važnih stavki o kojima se brine Republika Hrvatska, a na regionalnom planu tu svakako valja naglasiti i odnose sa Republikom Srbijom. Uz prava Hrvata u Srbiji, važno je

spomenuti i nerazriješene sporove nastale u vrijeme Domovinskog rata, a poglavito pitanja nestalih osoba⁷.

U Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine (2021) navode se četiri strateška cilja: 1. Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije; 2. Jačanje položaja Hrvatske u srednjoj Europi i na Sredozemlju; 3. Jačanje globalnog položaja Hrvatske na bilateralnom i multilateralnom planu; 4. Jačanje položaja Hrvata Bosne i Hercegovine i hrvatskih manjina te zajedništva domovinske i iseljenje Hrvatske (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030, 2021). Kao i u prethodna dva dokumenta, postoji intencija za prepoznatljivošću Hrvatske na globalnom planu, ali i nešto skromnije, a realnije smjernice prema jačanju položaja u geografski užem području Sredozemlja i srednje Europe te se naglašava i veća vidljivost među članicama Europske unije. Ovo potonje je česta tema u hrvatskom javnom životu, gdje postoje prijepori koliko bi Hrvatska trebala pokazati i koliko može pokazati u nametanju stavova i kreiranja politika Europske unije kao cjeline.

Naposljetku, dokument Strategija nacionalne sigurnosti koji datira iz 2017. godine očekivano vanjsku politiku promatra kroz prizmu sigurnosti koja je uvjetovana geopolitičkim položajem, ali i članstvom u međunarodnim organizacijama, poglavito Ujedinjenim narodima, NATO-u, Europskoj uniji, Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju te Vijeću Europe. I ovdje je vidljiv naglasak na regiju pa se tako navodi da: “Za Republiku Hrvatsku područje jugoistočne Europe je od strateške važnosti i interesa te prioritet u sigurnosnom smislu. Unatoč ostvarenom reformskom i demokratizacijskom napretku i pomacima pojedinačnih država, nastavak trendova nestabilnosti, nesigurnosti, napetosti i vanjskih destabilizirajućih utjecaja u ovome prostoru odražava se na ukupnu regionalnu stabilnost i sigurnost širega europskog prostora“ (Strategija nacionalne sigurnosti, 2017). Iako je strategija donesena 2017. godine, navedene reforme, demokratizacija i nestabilnosti još uvijek su aktualne teme. Prateći dnevopolitička zbivanja u susjednim državama, može se primijetiti stagnacija napretka s obzirom da je međunarodni položaj često zasjenjen unutarnjim temama i političkim previranjima.

Iz svega navedenog, jasno se može zaključiti da vanjska politika Republike Hrvatske posjeduje ambiciozne globalne ciljeve u smislu povećanja međunarodne prepoznatljivosti i jačanja

⁷ Više o problemu nestalih osoba u Domovinskom ratu: <https://branitelji.gov.hr/mjere-14/nestale-osobe/nestale-osobe-u-domovinskom-ratu-834/834>

nacionalnog brenda. Ipak, najznačajniji napredak na međunarodnoj sceni može se ostvariti kroz proaktivno sudjelovanje unutar Europske unije, s posebnim fokusom na jačanje utjecaja u na prostoru jugoistočne Europe, s naglaskom na bilateralne odnose sa zemljama regije. Dodatno, u spomenutim dokumentima vidljiv je kontinuirani interes i angažman u zaštiti prava i interesa hrvatske dijaspore, posebno u Bosni i Hercegovini.

4.2. Sudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama

Republika Hrvatska na počecima svoje neovisnosti, radi rata koji je bjesnio na njenom području, susrela se s primanjem međunarodne pomoći i u vidu međunarodnih mirovnih misija. Tako je u razdoblju od 1992. godine pa zaključno do 2000. na teritoriju RH bilo uspostavljeno pet mirovnih misija pod okriljem Ujedinjenih naroda. Ono što je specifično za Republiku Hrvatsku je da je u kratkom roku od države primateljice postala država davateljica pomoći koja aktivno sudjeluje u operacijama UN-a od 1999. godine (Jakešević, 2012. : 76).

Sudjelovanje u mirovnim misijama i međunarodnim operacijama za Hrvatsku je bio logičan korak i s obzirom na vanjskopolitičke ciljeve koje je zacrtala, a među kojim je bio i pristupanje NATO savezu. S druge strane, iako je ratno iskustvo za Republiku Hrvatsku bilo traumatično za stanovnike, tragično za mnoge obitelji, loše za gospodarstvo i općeniti napredak u ekonomskom i socijalnom smislu, ipak je dalo određena iskustva i spremnost za sudjelovanje u operacijama UN-a. Međutim, Jakešević ističe da je u počecima sudjelovanja hrvatskih snaga u misijama UN-a obrambeni sustav bio opterećen problemom predimenzioniranosti, izostankom odgovarajuće podjele nadležnosti između pojedinih tijela upravljanja u sustavu obrane, kao i nepovoljnom strukturom obrambenog proračuna (Jakešević, 2012 : 3 (12), 22-26).

U godinama koje su slijedile, Hrvatska je, unatoč navedenim problemima, sudjelovala u mirovnim misijama pod okriljem UN-a, NATO-a i Europske unije. Istovremeno se radilo na reformi sustava kako bi hrvatske snage uspješnije odgovorile na izazove koji će biti stavljeni pred njih. Sudjelovanje Republike Hrvatske u mirovnim misijama višestruko je korisno, a što se tiče vanjskopolitičkog dijela, tu treba naglasiti povećanje vidljivosti na međunarodnoj sceni te jačanje

međunarodnog ugleda i povjerenja u Hrvatsku kao stabilnog, ali i stručnog partnera na ovom polju (Ibid).

4.1.1. Hrvatska u mirovnim misija i operacijama UN-a, NATO-a i EU-a

Republika Hrvatska je sa sudjelovanjem u međunarodnim misijama počela već 1999. godine, a tim putem je nastavila i do danas. Hrvatske snage su prvi put sudjelovale u mirovnoj operaciji UN-a 1999. godine u misiji UNAMSIL (*United Nations Mission in Sierra Leone*), kada je upućeno 10 vojnih promatrača. U narednim godinama Hrvatska je sudjelovala u sljedećim misijama pod okriljem UN-a :

1. UNMEE (*United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea*) kada je u ožujku 2001. godine upućeno pet vojnih promatrača u operaciju potpore miru;
2. UNMOGIP (*United Nations Military Observer Group in India and Pakistan*) kolovoz 2002. kada su upućena dva vojna promatrača;
3. MINURSO (*United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara*), 2002. godine Hrvatska je poslala dva vojna promatrača;
4. UNMOVIC (*United Nations Monitornig, Verification and Inspection Commission*) – od prosinca 2002. do ožujka 2003. Dvojica hrvatskih stručnjaka su sudjelovala u radu misije;
5. UNMISSET (*United Nations Mission of Support in East Timor*) – od srpnja do kolovoza 2003. godine dvojica vojnih liječnika su sudjelovala u operaciji potpore miru;
6. UNMIL (*United Nations Mission in Liberia*) – 2003. godine Hrvatska šalje tri pripadnika Oružanih snaga u svojstvu stožernih časnika;
7. MINUSTAH (*United Nations Stabilisation Mission in Haiti*) – u lipnju 2004. stožerni časnik je upućen na dužnost vojnog psihologa;
8. UNOCI (*United Nations Operation in Côte D'Ivoire*) – u kolovozu 2004. pripadnici Oružanih snaga RH upućeni su u operaciju potpore miru;

9. UNFICYP (*United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*) – pripadnici Oružanih snaga su od 2004. do 2014. godine sudjelovali u operaciji potpore miru;
10. UNOMIG (*United Nations Observer Mission in Georgia*) – 2005. godine hrvatski časnici počeli su sudjelovati u operaciji potpore miru UNOMIG;
11. UNMIS (*United Nations Mission in Sudan*) – 2005. godine u travnju trojica hrvatskih časnika upućena su u operaciju potpore miru u Sudanu;
12. UNIOSIL (*United Nations Integrated Office in Sierra Leone*) – 2007. godine upućen je časnik za vezu u Sierra Leone;
13. UNMIN (*United Nations Mission in Nepal*) – u srpnju 2007. upućena su dvojica hrvatskih časnika u Nepal u svojstvu vojnih promatrača;
14. UNIFIL (*United Nations Interim Force in Lebanon*) – prvi časnik odlazi u Zapovjedništvo potpore miru 2007. godine u Libanon;
15. BINUB (*United Nations Integrated Office in Burundi*) – pripadnik Oružanih snaga odlazi u rujnu 2007. na mjesto časnika u Integracijskom uredu UN-a
16. UNDOF (*United Nations Disengagement Observer Force*) – Hrvatska u svibnju 2008. šalje dvojicu časnika na područje operacije potpore miru na Golanskoj visoravni, a prva postrojba Oružanih snaga upućena je u lipnju iste godine
17. MINURCAT (*United Nations Mission in Central African Republic and Chad*) – prvi časnik je upućen u siječnju 2009., a u travnju još 15 pripadnika Bojne za specijalna djelovanja u Srednjoafričku Republiku i Čad
18. UNSMIS (*United Nations Supervision Mission in Syria*) – dva pripadnika Oružanih snaga upućena su u svibnju 2012. u svojstvu vojnih promatrača u Siriju (Ministarstvo obrane).

Kao što je vidljivo, Hrvatska je od 1999. godine sudjelovala u 18 misija pod okriljem UN-a, a danas aktivno sudjeluje u tri misije. To su UNMOGIP u Indiji i Pakistanu, MINSURO u Zapadnoj Sahari te UNIFIL u Libanonu (morh.hr, 2024).

Što se tiče operacija NATO-a, najznačajnija akcija u kojoj su hrvatski vojnici dali veliki doprinos je operacija ISAF u Afganistanu od 2003. do 2015. te misija potpore miru Odlučna

potpora od 2015. do 2020. Danas hrvatske snage sudjeluju u operaciji potpore miru na Kosovu (KFOR), u aktivnostima Ojačane prednje prisutnosti NATO-a u Republici Poljskoj, u aktivnosti Ojačane budnosti NATO-a u Mađarskoj i Bugarskoj i u NATO misiji u Iraku “INHERENT RESOLVE”. Hrvatska ratna mornarica sudjeluje u NATO vođenoj operaciji “Sea Guardian” u Sredozemlju te u stalnoj NATO pomorskoj grupi za protuminske mjere (SNMCMG2) (Ibid.).

Hrvatska vojska danas sudjeluje i u dvije operacije Europske unije EU NAVFOR ATALANTA (*European Union Naval Force Operation*) i EUNAVFOR MED IRINI (Ibid.).

U Programu Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024. godine (2020) u dijelu o vanjskopolitičkim prioritetima navodi se da će Hrvatska kao odgovorna članica NATO-a sudjelovati u multinacionalnim operacijama upravljanja krizama, prema potrebama i raspoloživim kapacitetima i po suglasnosti Hrvatskog sabora. Na temelju Vladinog programa može se zaključiti da će Hrvatska i dalje aktivno participirati u međunarodnim operacijama. Strateško planiranje budućih angažmana temeljit će se na sveobuhvatnoj analizi globalnih trendova i nacionalnih interesa (Ibid.).

4.2. Hrvatska vanjska politika – regionalni odnosi

Od osnutka Republike Hrvatske do danas, regija i odnosi prema regiji u vanjskopolitičkom smislu igraju značajnu ulogu. U strategijama vanjske politike, regija je neizostavan faktor gdje Republika Hrvatska vidi svoju priliku da pokaže značajniji utjecaj. Iako su politički akteri u Hrvatskoj zazirali od uskog vezanja Hrvatske uz regiju, želeći time otkloniti veze koje su u formalnom smislu postojale za vrijeme SFR Jugoslavije, a istovremeno želeći naglasiti pripadnost Hrvatske europskom političkom okružju, s vremenom je pokazivanje vezanosti i utjecaja na regionalnom području postao logičan slijed u vanjskopolitičkom smislu. Uporan i aktivan angažman primanja u međunarodne organizacije, a poglavito primanje u NATO te pristupanje Europskoj Uniji, vrijedni su koraci, ne samo za dobrobit Hrvatske i hrvatskih građana, već i za percepciju prema vanjskim akterima, kao i samoperepciju sebe kao relevantnog čimbenika na regionalnom planu.

Aktualna strategija vanjske politike iščitava se iz službenih dokumenata *Program Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024.*, *Provedbeni program Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2021.-2024.*, *Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine* te u *Strategiji nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske* u kojima se potvrđuje zainteresiranost Hrvatske za zemlje regije.

“Vlada će na tragu Zagrebačke deklaracije nastaviti zagovarati politiku proširenja Europske unije na zemlje jugoistočne Europe, na temelju vrednovanja individualnih postignuća svake zemlje kandidatkinje ili potencijalne kandidatkinje”, stoji u Programu Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024. godine (2020). Hrvatska, kao država koja je prošla kroz kompleksan proces pristupanja, razumije izazove s kojima se suočavaju zemlje regije. Isto tako kao glavni zagovornik proširenja u regiji, Hrvatska ima i strateški interes – stabilnost jugoistočne Europe direktno utječe na sigurnost, političke odnose i gospodarski razvoj Hrvatske. Međutim, Vlada stoji na poziciji da se pri proširenju gleda na individualna postignuća svake od kandidatkinja (Ibid).

U provedbenom planu Ministarstva vanjskih poslova navodi se da će se intenzivirati politička suradnja sa zemljama jugoistočne Europe, osobito u okviru njihovog približavanja Europskoj uniji i NATO-u. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova osnaživat će administrativne i druge kapacitete država jugoistočne Europe i podržavati ih u ispunjavanju zadanih kriterija za realizaciju integracija kojima streme. Ovaj proces će ujedno poslužiti za stvaranje nove platforme na kojoj će se graditi budući bilateralni odnosi, obilježeni međusobnim povjerenjem i uvažavanjem te dobrosusjedskom suradnjom na svim područjima (Provedbeni plan Ministarstva vanjskih poslova 2021.-2024., 2021).

Vidljivo je da Hrvatska stremlji ka liderstvu u regiji te da želi kroz ovaj plan postaviti dugoročni okvir za jačanje odnosa i pružanje podrške zemljama jugoistočne Europe, s posebnim ciljem olakšavanja njihovog puta prema euroatlantskim integracijama. Plan je usmjeren na izgradnju stabilnih i trajnih bilateralnih odnosa, pri čemu Hrvatska preuzima vodeću ulogu u pružanju temelja za političku, ekonomsku i sigurnosnu suradnju. Kroz ovu inicijativu, Hrvatska pomaže zemljama u regiji da napreduju u ključnim reformama potrebnim za približavanje euroatlantskim institucijama koje mogu biti jamac mira, stabilnosti i prosperiteta njihovih građana. Uz to, ovaj plan uključuje kontinuiranu hrvatsku podršku u unapređenju demokratskih stečevina čime Hrvatska

doprinosi dugoročnoj stabilnosti i sigurnosti u cijeloj regiji, potvrđujući svoju poziciju predvodnika u svim relevantnim procesima (Ibid).

Zaključak

Vanjska politika Republike Hrvatske prošla je kroz turbulentna razdoblja te cijeli niz izazovnih faza od stjecanja samostalnosti do danas. Okolnosti u kojima se ta politika oblikovala bile su iznimno složene jer razvijati vanjsku politiku dok velikim dijelom teritorija bijesni rat nije jednostavno, ali isto tako nije ni nemoguće. Hrvatski vanjskopolitički akteri imali su težak zadatak djelovanja kroz tzv. ratnu diplomaciju, koja je imala ključnu ulogu u osiguravanju međunarodne podrške, pri čemu je vanjska politika igrala ključnu ulogu u integraciji Hrvatske u međunarodne institucije i organizacije te mirnodopsku, koja je orijentirana prema dugoročnim ciljevima, koji su uvijek na neki način uvjetovani i aktualnim događanjima na regionalnom i globalnom planu. Od jednociljne vanjske politike usmjerene ostvarivanju samo jednog cilja u određenom razdoblju, poput međunarodnog priznanja, teritorijalne cjelovitosti i članstva u EU i NATO, Hrvatska je usmjerena lepezastoj vanjskoj politici, odnosno traženju paralelnih pravaca vanjskopolitičkog djelovanja.

Hrvatska kao mala država u svim fazama svoje vanjske politike donosi određena očekivanja i ciljeve. One krovne, koji su prisutni od samog osnutka, ostvarila je do 2013. godine kada je pristupila Europskoj uniji. Unatoč promjenama na unutarnjopolitičkoj sceni koje su se događale od 1990. pa do danas, europski put te primanje u NATO savez nikad nisu ozbiljnije dovođeni u pitanje. Sam proces nije tekao glatko, a problemi na unutarnjem planu, od kojih su mnogi bili naslijeđeni ili posljedice upravo ratnih godina, ipak su uspješno prevladani, što je rezultiralo time da je Republika Hrvatska postala punopravna članica NATO saveza, Europske unije te brojnih međunarodnih organizacija. Zaključuje se kako je od ostvarivanja nezavisnosti Hrvatska provodila vanjskopolitičku strategiju multilateralizma, kroz članstvo u međunarodnim organizacijama te pridruživanje multilateralnim međunarodnim ugovorima, dok je bilateralne odnose gradila prvenstveno u tri regije kojima prirodno gravitira (Luša, Picula, 2022: 860).

Nakon ostvarenja navedenih ključnih ciljeva, Hrvatskoj su se u vanjskopolitičkom smislu “nametnule” dvije niše u kojima bi mogla ostvariti svoju najbolju prepoznatljivost te se specijalizirati u tim područjima. Obje niše su prirodan slijed – uvjetovane geopolitičkim položajem Hrvatske. Naime, Hrvatska je zbog rata na svom teritoriju s jedne strane morala ustrojiti vojsku koja će znati odgovoriti na sve ratne napade, a s druge strane zbog istih ratnih događaja i

humanitarnih kriza postala je u prvoj godini svoje samostalnosti država primateljica pomoći međunarodne zajednice, napose UN-a. Posljedično, Hrvatska je vrlo brzo od države primateljice pomoći kroz nekoliko godina postala država koja pruža pomoć i čije snage se pridružuju međunarodnim misijama. Iako iskustvo koje je stekla u ratnim godinama nije dovoljno da bi se specijalizirala te postala prepoznatljiv akter u međunarodnim odnosima, svakako je bio dobar početni temelj. Republika Hrvatska do sada je sudjelovala u brojnim međunarodnim misijama, bilo pod okriljem UN-a, NATO-a ili EU-a, a pripadnici hrvatskih snaga priznati su stručnjaci u svom krugu djelovanja.

Druga niša koja se pokazuje logičnim izborom je Hrvatska kao vodeća zemlja regije ili jugoistočne Europe. Naime, Hrvatska je svojim geografskim položajem i političkim okruženjem na prirodnoj poziciji da se istakne kao lider. Uz navedeno povoljni aspekti su članstvo u Europskoj uniji i NATO-u, ali i povijesna i kulturna povezanost s regijom. Zbog nabrojanih faktora Hrvatska je u poziciji da preuzme vodeću ulogu u regiji, a naročito u političkim inicijativama koje teže stabilizaciji i napretku regije. Upravo ova niša može Hrvatskoj osigurati status male sile u regiji jer ima sve predispozicije da to postane. Ono što je potrebno da bi se ostvario taj cilj politička je volja, ali i suglasnost svih relevantnih političkih aktera da je to pravi smjer za Hrvatsku, koji se neće bitno mijenjati kada dođe do promijene na pozicijama vlasti. „Ulaskom u NATO i EU Hrvatska je samo započela fazu dinamičkih aktivnosti i adaptacije na kooperativno donošenje odluka, kroz koje bi osim promoviranja nacionalnih interesa trebala djelovati kao kredibilna i proaktivna članica kako bi nadomjestila nedostatak materijalnih i ljudskih resursa. Na tom putu na raspolaganju su joj politike specijalizacije i izgradnje koalicija putem kojih bi interese, jasno artikulirane na nacionalnoj razini, utkala u procese donošenja odluka na razini EU i NATO-a.“ (Luša, Picula, 2022 : 851)

Literatura:

Knjige i članci:

- Brunn, S. D., 1999: The Worldviews of Small States: A Content Analysis of 1995 UN Speeches, *Journal of Geopolitics* 4 (1), 21-28.
- Brlečić, I., 2022: Prislilne migracije iz BiH prema Hrvatskoj u razdoblju Domovinskoga rata (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija.
- Clarke, C., Payne, T. (ur.), 1987: *Politics, Security and Development in Small States*, U.K.: Allen & Unwin, London.
- Crowards, T., 2002: Defining the category of "small" states, *Journal of International Development*, 14 (2), 143-179.
- Evans, G., Newnham, J., 1998: *The Penguin Dictionary of International Relations*, U.K.: Penguin Books, London.
- Henrikson, A. K., 2001: A Coming "Magnesian" Age? Small States, the Global System, and the International Community, *Journal of Geopolitics* 6 (3), 49-86.
- Jakešević, R., 2012.: Hrvatska i mirovne misije Ujedinjenih nacija, *Politička kultura*
- Jović, D., 2011.: Hrvatska vanjska politika pred izazovima članstva u Europskoj Uniji. *Politička misao*, 48 (2), 7-36.
- Karsh, E., 1988.: *Neutrality and Small States* (1st ed.). Routledge.
- Keohane, R., 1969: "Lilliputians" Dilemmas: Small States in International Politics, *International Organisation* 23 (2), 291-310.
- Kurečić, P., 2012.: Problematika definiranja malih država. *Hrvatski geografski glasnik*, 74. (2.), 89-112.
- Lamza Posavec, V. 2011. *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Luša, Đ. 2011. *Posthladnoratovsko širenje NATO-a u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa* (Doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti).
- Luša, Đ. i Mijić, P., 2012.: Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima. *Političke perspektive*, 2 (3), 39-65.

- Luša, Đ; Picula, B. 2022. Hrvatska vanjska politika 1990-2020 // Prijelomna vremena. Hrvatske zemlje nakon 1918. godine / Leček, Suzana (ur.). Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske,. str. 835-863
- Maass, M., 2009: The elusive definition of the small state, *International Politics* 46 (1), 65-83.
- Nazor, A. 2011.: Velikosrpska agresija 1990-tih. Zagreb: Hrvatski memorijalnodokumentacijski centar Domovinskog rata
- Steinsson, Sverrir; Thorhallsson, Baldur. 2017. Small State Foreign Policy. <https://uni.hi.is/baldurt/files/2018/09/Small-State-Foreign-Policy-5404.pdf>
- Thorhallsson, B., 2018.: Studying small states: A review. *Small States and Territories*. 1(1): 17-34
- Thorhallsson, B., 2006.: The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives. *Journal of European Integration*. 28: 7-31.
- Vital, D., 1967: *The Inequality of States, A Study of the Small Power in International Relations*, UK: Clarendon Press, Oxford.
- Vital, D., 1971: *The Survival of Small States*. *Studies in Small/Great Power Conflict*, U.K.: Oxford University Press, Oxford.
- Vukadinović, R., 2005.: *Teorije međunarodnih odnosa*, Zagreb: Politička kultura.
- Zupančič. R., 2011. Normative Power as a Means of a Small State in International Relations: The Role of Slovenia within „The EU Concert“ of Normative Power in the Western Balkans *Lithuanian Foreign Policy Review*, 25: 56-76
- Walt, Stephen M., 1987.: *The Origins of Alliances*. Cornell: Cornell University Press

Dokumenti:

- Program Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024.
- Provedbeni program Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2021.-2024.
- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.
- Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske 2017.
- Ustav Republike Hrvatske

Mrežne stranice:

- digitallibrary.un (2024), <https://digitallibrary.un.org/record/133569?v=pdf#files>, pristupljeno: 12. rujan 2024
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/daytonski-sporazum>, pristupljeno, 18. rujan 2024.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/washingtonski-sporazumi>, pristupljeno, 18. rujan 2024.
- Hrvatski sabor (2024), <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti>, pristupljeno: 20. rujan 2024
- Hrvatski sabor (2024), <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/15-sijecnja-dan-medunarodnog-priznanja-republike>, pristupljeno: 20. rujan 2024.
- <https://www.morh.hr/hrvatska-vojska-u-misijama-i-operacijama-33-godina-hrvatske-vojske/>, pristupljeno, 12. rujna 2024.
- Ministarstvo obrane (2024), <https://www.morh.hr/28-obljetnica-vro-bljesak/>, pristupljeno, 20. rujan 2024.
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2024), <https://mvep.gov.hr/print.aspx?id=245074&url=print>, pristupljeno: 20. rujan 2024
- peacekeeping.un, https://peacekeeping.un.org/mission/past/unprof_b.htm, pristupljeno, 01. rujan 2024.
- Povijest.hr (2024), <https://povijest.hr/nadanasnjidan/zapoceo-desetodnevni-rat-u-sloveniji-1991/> pristupljeno: 20. rujan 2024

Sažetak/Summary

Vanjska politika jedna je od ključnih javnih politika prema kojima se određena država prepoznaje u međunarodnim odnosima. Republika Hrvatska, kao i mnoge druge male države, koristi se raznim strategijama, od balansiranja, preko traženja zaklona do šutnje. S obzirom da je Republika Hrvatska prošla specifičan i težak put od svoje samostalnosti i njene vanjskopolitičke strategije su se mijenjale tijekom vremena. Ispunjavanjem ključnih vanjskopolitičkih ciljeva, Republika Hrvatska je mogla mijenjati i unaprjeđivati svoju vanjsku politiku. Tako je jedna od strategija kojoj se Hrvatska može posvetiti, nakon ostvarivanja tri temeljna vanjskopolitička cilja, strategija niše ili specijalizacije za određeno područje ili područja politike. Republici Hrvatskoj s obzirom na njen geografski, ali i politički položaj, jedna od niša je svakako regija, odnosno liderstvo u regiji. Druga niša u kojoj je Hrvatska prepoznatljiva je sudjelovanje u međunarodnim misijama, a poglavito onima pod okriljem UN-a.

Ključne riječi: vanjska politika, mala država, vanjska politika RH, specijalizacija

Foreign policy is one of the key aspects by which a state is recognized in international relations. The Republic of Croatia, like many other small states, uses various strategies available to it, from balancing, through sheltering and quietism. Since the Republic of Croatia has gone through a specific and challenging path since its independence, its foreign policy strategies have evolved over time. By achieving various goals, Croatia has been able to improve and enhance its foreign policy. So now one of the strategies, after achieving three main, on which Croatia can focus is niche strategy or specialization for a certain policy area or areas. Considering its geographical and political position, one of Croatia's niches is undoubtedly regional leadership. Another niche in which Croatia is recognizable is its participation in international missions, particularly those under the auspices of the UN.

Keywords: *foreign policy, small state, Croatia's foreign policy, specialisation*